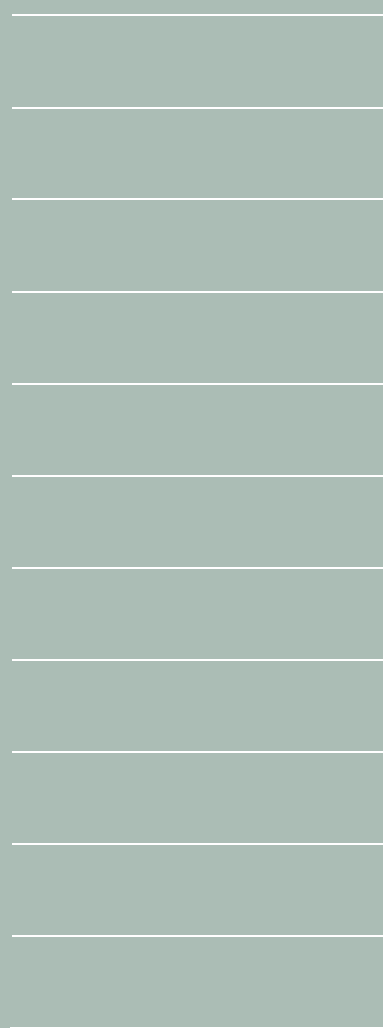

LIETUVOS BANKAS

APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ
LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI
APŽVALGA

2014

ISSN 2335-8076 (ONLINE)

**APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ
LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI
APŽVALGA
2014 / 1**

Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai atliekama siekiant įvertinti Lietuvos finansų įstaigų požiūrį į šalies finansų sistemą ir galimus iššūkius tvariai jos raidai ateityje.

Rengiant Apklausoje dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai apžvalgą, naudoti Lietuvos banko atliktos apklausos duomenys.

Leidžiama perspausdinti švietimo ir nekomerciniais tikslais, jei nurodomas šaltinis.

© Lietuvos bankas, 2014

APKLAUSOS DĖL RIZIKŲ LIETUVOS FINANSŲ SISTEMAI APŽVALGA

Lietuvos bankas, siekdamas įvertinti Lietuvos finansų įstaigų požiūrį į šalies finansų sistemą ir galimus iššūkius tvariai jos raidai ateityje, atlieka apklausą dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai. Apklausą atliekama du kartus per metus. Bankai, draudimo ir lizingo bendrovės, valdymo įmonės ir kitos finansų įstaigos įvertina svarbiausių rizikų Lietuvos finansų sistemai šaltinius, nepalankių įvykių pasireiškimo tikimybę ir galimą jų poveikį šalies finansų sistemai per artimiausius 6 mėn.

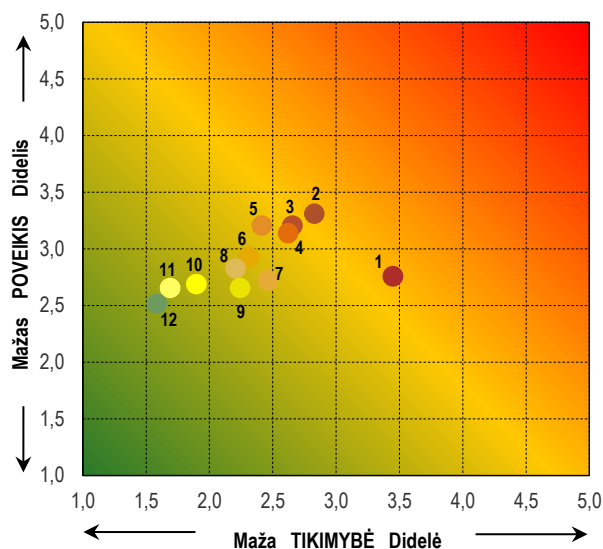
Apklausoje dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai dalyvavo 36 respondentai, iš jų 11 Lietuvoje veikiančių bankų, 13 draudimo bendrovių, 2 lizingo bendrovės ir 10 kitų finansų įstaigų. Vadovaujančias pozicijas užimančių įstaigų atstovų buvo prašoma apibūdinti šalies finansų sistemos padėtį 2014 m. kovo pradžioje. Apibendrinant nuomones ir skaičiuojant vieną ar kitą atsakymo variantą pasirinkusių finansų įstaigų dalį, visų įstaigų atsakymai buvo traktuojami vienodai, nepaisant jų užimamos rinkos dalies. Ši apklausa yra savanoriška, respondentai gali pasirinkti, į kuriuos klausimus atsakyti.

Šioje apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai apžvalgoje pateikta respondentų apibendrinta nuomonė ir ji nerodo oficialios Lietuvos banko ar jo tarnautojų pozicijos bei vertinimų.

SANTRAUKA

- Apklausti finansų rinkos dalyviai labiausiai nerimauja dėl užsitęsusių mažų palūkanų normų laikotarpio pasaulyje, Europos valstybių skolų tvarumo problemų ir Lietuvos eksporto kritimo silpniau augant pasaulio ekonomikai. Lietuvos ekonomika yra atvira ir priklausoma nuo ekonomikos procesų pasaulyje, todėl galimybės mažinti šias rizikas yra ribotos.
- Lėto Lietuvos ekonomikos augimo ar nuosmukio riziką finansų įstaigos įvertino kaip padidėjusią, tačiau vis dar mažesnę už vidutinę. Šios rizikos poveikis Lietuvos finansų sistemai laikomas didžiausiu. Lietuvos konkurencingumo užsienio rinkose praradimo rizika taip pat vis dar yra mažesnė už vidutinę, tačiau respondentų vertinimu didėja jau antrą pusmetį iš eilės. Minėtas rizikas apklaustieji siūlo sumažinti supaprastinant mokestinę sistemą ir skatinant šalies atvirojo sektoriaus įmones.
- Įmonių ir namų ūkių kredito rizika vertinama kaip mažesnė negu vidutinė. Tokiam vertinimui įtaką daro toliau gerėjanti paskolų portfelio kokybė, kartu su ekonomika didėjantis įmonių pelnas ir kylantis gyventojų darbo užmokestis ir mažėjantis nedarbo lygis.
- Tokias nuolatinės rizikas Lietuvos finansų sistemai, kaip makroekonominė, kredito, rinkos, likvidumo ir finansavimosi rizika, apklausos dalyviai vertino kaip vidutines arba mažesnes už vidutines.
- Daugumos apklaustų finansų sistemos dalyvių tolerancija rizikai nesikeitė, nors, kitaip nei prieš pusmetį, dalies finansų įstaigų polinkis rizikuoti didėjo. Polinkis prisiimti riziką ir toliau yra nedidelis ir artimiausius 6 mėn. neturėtų didėti.

1 pav. Lietuvos finansų sistemos rizikų žemėlapis

Šaltiniai: Apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai ir Lietuvos banko skaičiavimai.

Pastaba: skaitinės vertės rizikų žemėlapyje atitinka 1 lentelėje išvardytus rizikos šaltinius.

APKLAUSOS REZULTATŲ APIBENDRINIMAS

1 lentelė. Rizikų Lietuvos finansų sistemai šaltiniai

Rizikos šaltinis	Tikimybė	Poveikis	Galimybė mažinti riziką
1 Užsitęsęs mažų palūkanų normų laikotarpis finansų rinkose	3,4	2,8	3,0
2 Reguliacinė aplinka	2,8	3,3	2,6
3 Europos valstybių skolų tvarumo problemos, jų sąsajos su finansų sektoriumi ir galimas užkrato efektas Lietuvos ekonomikai	2,7	3,2	3,1
4 Lietuvos eksporto kritimas dėl pasaulio ekonomikos augimo sulėtėjimo	2,6	3,1	3,0
5 Per lėtas Lietuvos ekonomikos augimas arba ekonomikos nuosmukis	2,4	3,2	2,8
6 Lietuvos ekonomikos konkurencingumo praradimas užsienio rinkose	2,3	2,9	2,8
7 Didelė namų ūkių kredito rizika	2,5	2,7	2,5
8 Didelė įmonių kredito rizika	2,2	2,8	2,7
9 Nepakankamas šalies ūkio finansavimas dėl bankų paskolų portfelio mažinimo	2,2	2,7	2,6
10 Ribotos Lietuvos finansų įstaigų finansavimosi galimybės	1,9	2,7	2,6
11 Finansų įstaigos nepajėgumas tęsti savo veiklą (nemokumas)	1,7	2,7	2,4
12 Didelė Lietuvos finansų įstaigų finansavimosi kaina	1,6	2,5	2,3

Šaltinis: Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Pastaba: rizikos šaltinio svarba nusakoma atsižvelgiant į jo tikimybę ir poveikį.

Tikimybė: 1 – maža, 2 – mažesnė negu vidutinė, 3 – vidutinė, 4 – didesnė negu vidutinė, 5 – didelė. Poveikis: 1 – mažas, 2 – mažesnis negu vidutinis, 3 – vidutinis, 4 – didesnis negu vidutinis, 5 – didelis. Galimybė mažinti riziką: 1 – lengva imtis priemonių, 2 – greičiau lengva negu sudėtinga imtis priemonių, 3 – sudėtinga imtis priemonių, 4 – neįmanoma sumažinti rizikos.

2 lentelė. Rizikos šaltinių pokyčiai 2014 m. pirmąjį pusmetį, palyginti su 2013 m. antruoju pusmečiu

	Tikimybė	Poveikis	Galimybė mažinti riziką
1	0	0,7	-0,1
2	-	-	-
3	0	0	0
4	0,3	-0,2	0,1
5	0,5	-0,1	0,1
6	0,2	-0,4	0,1
7	0,1	0,2	0
8	-0,1	-0,1	0,2
9	0,2	0,2	0,1
10	-0,1	-0,2	-0,1
11	0	0	-0,2
12	0,1	0,3	0

Šaltinis: Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Pastaba: rizikų numeriai sutampa su 1 lentelės rizikų numeracija.

1. Rizikos šaltinių vertinimas

Apklausoje dalyvavusios šalies finansų įstaigos pateikė savo vertinimą dėl galimų rizikos šaltinių pasireiškimo, jų neigiamos įtakos Lietuvos finansų sistemai ir galimybių mažinti šiuos rizikos šaltinius. Respondentai išreiškė savo nuomonę apie iš anksto nurodytus rizikos šaltinius, taip pat įvardijo, jų nuomone, aktualius kitus rizikos šaltinius ir juos įvertino.

Išoriniai rizikos šaltiniai ir reguliacinė aplinka yra didžiausios rizikos Lietuvos finansų sistemai. Lietuvoje veikiantys finansų sistemos dalyviai svarbiausiais rizikos šaltiniais laiko galimą užsitęsusių mažų palūkanų normų laikotarpį finansų rinkose ir Europos valstybių skolų tvarumo problemų užkratą Lietuvos ekonomikai. Tarp svarbiausių rizikų taip pat patenka reguliacinės aplinkos pokyčių rizika (žr. 1 lentelę). Pasak respondentų, mokesčių sistemos supaprastinimas, mažesnis apmokestinimas ir eksporto rinkų diversifikavimas padėtų sumažinti minėtų rizikų poveikį.

Palyginti su prieš pusmetį atlikta apklausa, iš anksto nurodytų rizikų pasireiškimo tikimybė ir pasekmės daugiau didėjo nei mažėjo (žr. 2 lentelę). Labiausiai padidėjo per lėto Lietuvos ekonomikos augimo (arba nuosmukio) tikimybė, nors jos tikėtinas poveikis vertinamas kaip mažesnis. Respondentų nuomone, didėjo ir kitų įvykių, susijusių su lėtesniu ekonomikos augimu, tikimybės: eksporto kritimo dėl lėtesnio pasaulio ekonomikos augimo, šalies konkurencingumo praradimo, nepakankamo ūkio finansavimo dėl bankų paskolų portfelio mažinimo. Iš šių rizikų tik nepakankamo šalies ūkio finansavimo tikėtinas poveikis vertinamas kaip didesnis nei prieš pusmetį.

Su užsitęsusių mažų palūkanų normų laikotarpiu finansų rinkose susijusios rizikos tikimybė vertinama taip pat kaip prieš pusmetį – didesnė nei vidutinė. Jos poveikio vertinimas pasikeitė labiausiai iš visų respondentų vertintų rizikų – priartėjo prie vidutinio. Prieš pusmetį mažų palūkanų aplinkos tikėtinas poveikis buvo vertinamas kaip mažesnis nei vidutinis. Šios rizikos išsipildymas didele dalimi priklauso nuo pagrindinių pasaulio centrinių bankų priimamų sprendimų. Palyginti su situacija, buvusia prieš pusę metų, dabar jau aišku, kad JAV pinigų politika pamažu griežtės. Apklaustų finansų įstaigų manymu, šią riziką sumažinti yra sudėtinga.

Lietuvos ekonomikos konkurencingumo užsienio rinkose praradimą jau antrą pusmetį iš eilės respondentai vertina kaip labiau tikėtiną, nors vertinimas vis dar yra mažesnis už vidutinį. Apklaustos finansų įstaigos mažinti šią riziką daugiausia siūlo liberalizuojant ir supaprastinant mokesstinę sistemą bei aktyviau skatinant šalies atvirąjį sektorių.

Ne finansų įmonių ir namų ūkių kredito rizika vertinama nuosaikiai, tačiau nevienodai. Namų ūkių kredito rizika laikoma šiek tiek didesne. Įmonių rizikingumo vertinimas per pusmetį šiek tiek sumažėjo, o namų ūkių – šiek tiek padidėjo.

Lėto ekonomikos augimo ar nuosmukio tikimybė labai padidėjo. Per pusmetį šios rizikos tikimybė paaugo beveik ketvirtadaliu, tam įtakos turėjo įtempta geopolitinė situacija Rytų Europoje. Nors šios rizikos pasireiškimo po-

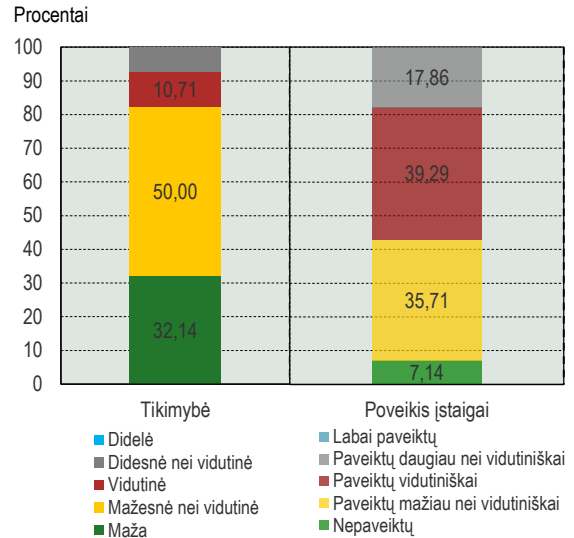
veikio vertinimas per pusmetį tapo šiek tiek nuosaikesnis, jis vis dar yra didesnis nei vidutinis.

Politinė ir reguliacinė rizika vertinama kaip viena aktualiausių Lietuvos finansų sistemai. Klausimai apie šią riziką buvo įtraukti prieš pusmetį, kai ją įvardijo ketvirtadalis respondentų. Nors jos tikimybė vertinama kaip artima vidutinei, galimas poveikis, respondentų vertinimu, yra didesnis nei vidutinis. Apklaustų finansų įstaigų manymu, šią riziką sumažinti būtų galima didinant valstybės įstaigų veiklos skaidrumą ir vykdant nuoseklią politiką.

Paprašytos įvardyti ir įvertinti daugiau galimų rizikos šaltinių, apklaustos finansų įstaigos atkreipė dėmesį į neramumus Ukrainoje. Apklaustos finansų įstaigos neramina galimo tolesnio įvykių Ukrainoje aštrėjimo ekonominės pasekmės. Be to, finansų įstaigos kaip padidėjusią pažymėjo veiklos riziką pereinant prie euro kaip nacionalinės Lietuvos valiutos.

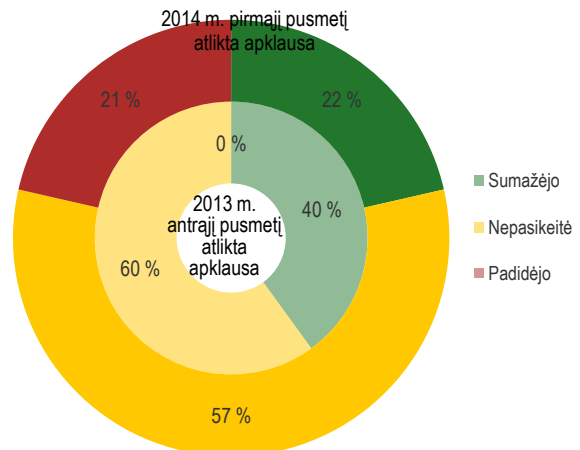
Daugumos šalies finansų įstaigų nuomone, tikimybė, kad per artimiausius 6 mėn. įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai galintis turėti įvykis, yra mažesnė nei vidutinė. Tokią tikimybę nurodė lygiai pusė respondentų, o trečdalis mano, kad tikimybė yra maža (žr. 2 pav.), 57 proc. apklaustųjų teigia, kad didelio poveikio Lietuvos finansų sistemai įvykio tikimybė per pusmetį nepasikeitė. Penktadalis apklaustų finansų įstaigų nurodė, kad didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai galintis turėti įvykis per pusmetį tapo labiau tikėtinas (nors prieš pusmetį tokių respondentų nebuvo; žr. 3 pav.).

2 pav. Didelį poveikį finansų sistemai galinčių turėti įvykių tikimybė ir jų poveikis finansų įstaigai

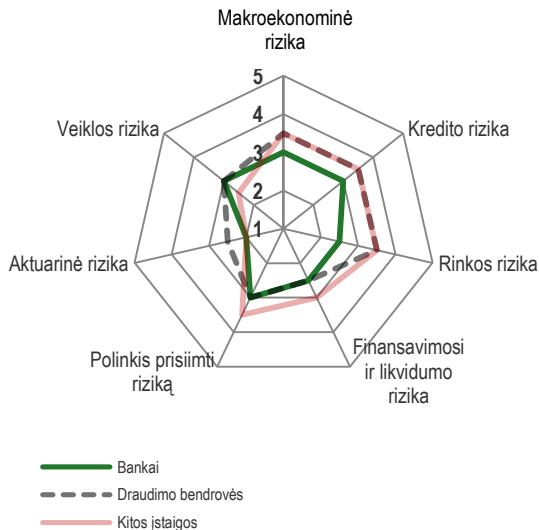
Šaltinis: Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

3 pav. Tikimybės, kad per artimiausius 6 mėn. įvyks didelį poveikį Lietuvos finansų sistemai turintis įvykis, pokytis

Šaltiniai: apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai (2013 m. antrasis ir 2014 m. pirmasis pusmečiai)

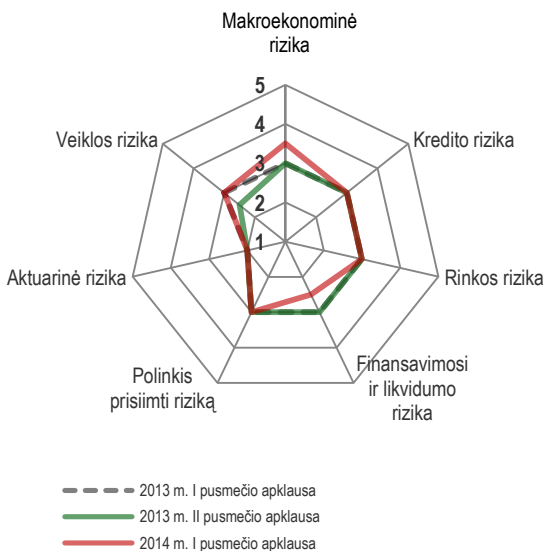
4 pav. Nuolatinių rizikų Lietuvos finansų sistemai dydis

Šaltinis: Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Rizika: 1 – labai maža, 2 – maža, 3 – mažesnė negu vidutinė, 4 – didesnė negu vidutinė, 5 – didelė, 6 – labai didelė.

5 pav. Nuolatinių rizikų Lietuvos finansų sistemai kaita

Šaltiniai: apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

Rizika: 1 – labai maža, 2 – maža, 3 – mažesnė negu vidutinė, 4 – didesnė negu vidutinė, 5 – didelė, 6 – labai didelė.

2. Nuolatinių rizikų vertinimas

Apklausoje dalyvavusios šalies finansų įstaigos įvertino Lietuvos makroekonominę, kredito, rinkos, finansavimosi, likvidumo, veiklos ir aktuarinės rizikų dydį (rizikos tikimybę ir galimą neigiamą poveikį). Šios rizikos yra neatsiejama finansų sistemos dalis, o jų dydis nuolat kinta. Respondentai taip pat įvertino finansų įstaigų polinkio prisiimti riziką keliamą pavojų. Siekiant užtikrinti duomenų palyginamumą, šis rizikų „voratinklis“ nekeičiamas ir leidžia stebėti esamų rizikų vertinimo kaitą.

Apklaustos finansų įstaigos įvertino, kad Lietuvoje nuolatinės rizikos yra mažesnės negu vidutinės arba yra vidutinės (daugelio rizikų vertinimo vidurkis – 3 arba 3,5 balo; žr. 4 pav.). Per pusmetį, palyginti su analogišku vertinimu per ankstesnę apklausą, padidėjo makroekonominės rizikos dydis, tačiau sumažėjo problemų potencialas, susijęs su finansavimosi ir likvidumu. Rinkos, kredito ir makroekonominę riziką nebankinės apklaustos finansų įstaigos vertino vienodai, o nuomonė dėl kitų rizikų – išsiskyrė.

Makroekonominė rizika vertinama kaip vidutinė ir yra didesnė nei prieš pusmetį (žr. 5 pav.). Tokį rizikos vertinimą respondentai grindžia Lietuvos jautrumu ES valstybių viešųjų skolų tendencijoms ir tebeegzistuojančiu valstybės biudžeto deficitu. Vertindami šią riziką, dalis respondentų atkreipė dėmesį ir į galimas ekonomines augančios įtampos Ukrainoje pasekmes.

Prieš pusmetį sumažėjęs bankų kredito rizikos vertinimas nepakito ir 2014 m. pradžioje. Rizika vis dar yra mažesnė nei vidutinė, jai didžiausią įtaką daro gerėjanti privačiojo sektoriaus finansinė padėtis ir po finansų krizės sugriežtėję reguliaciniai reikalavimai. Dalies respondentų nuomone, intensyvėjant skolinimui dalis apklaustų finansų įstaigų pastebi, kad atsiranda grėsmių įmonėms ir namų ūkiams prisiimti per didelius įsipareigojimus.

Veiklos rizika, palyginti su jos vertinimu prieš pusę metų, padidėjo, tačiau tebėra mažesnė už vidutinę. Šios rizikos vertinimo padidėjimui, anot respondentų, įtaką daro sugriežtėję priežiūriniai reikalavimai. Atkreiptinas dėmesys, kad respondentai ateityje tikisi dar griežtesnio reguliavimo, o tai sieja ir su galimu Lietuvos įstojimu į Bendrąjį priežiūros mechanizmą.

Finansavimosi ir likvidumo rizika per pusmetį sumažėjo (iki 2,5 balo). Tai daugiausia nulėmė mažų palūkanų normų aplinka. Be to, apklaustos įstaigos dažnai nurodo, kad rinkoje yra susidaręs likvidumo perteklius.

Rinkos ir aktuarinės rizikų ir polinkio prisiimti riziką grėsmių vertinimas pastaruosius keletą metų nekinta. Šios rizikos vis dar vertinamos kaip mažos arba mažesnės nei vidutinės. Dauguma respondentų nurodo, kad polinkis prisiimti riziką nedidėja, katastrofinių draudimo įvykių tikimybė yra labai maža, o rinkos riziką mažina galima Lietuvos narystė euro zonoje.

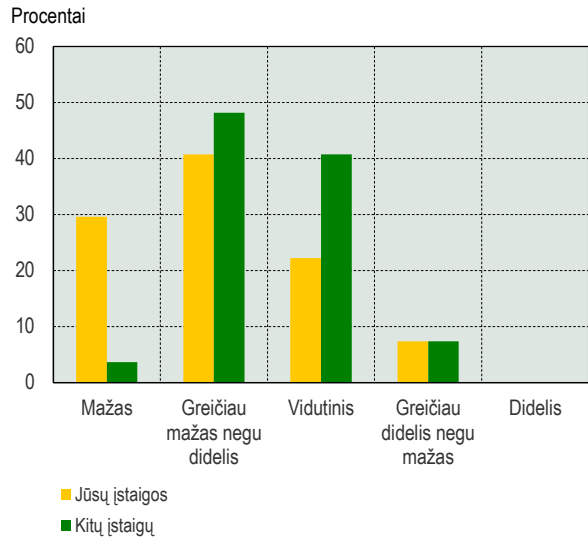
3. Polinkio rizikuoti vertinimas

Apklausoje dalyvavusios šalies finansų įstaigos įvertino savo bei kitų įstaigų polinkį prisiimti riziką ir nurodė, kaip jis gali keistis per artimiausius 6 mėn.

Apklaustos finansų įstaigos savo rizikos prisiėmimą vertina kaip atsargų. Kitų finansų įstaigų polinkį rizikai respondentai tradiciškai vertina kaip didesnį nei savo, tačiau vis tiek kaip konservatyvų (žr. 6 pav.). Pastebėtina, kad, palyginti su prieš pusę metų vykdyta apklausa, polinkį prisiimti riziką galima laikyti padidėjusiu (žr. 7 pav.). Pavyzdžiui, greičiau dideliu negu mažu polinkį prisiimti riziką tiek savo, tiek kitų finansų įstaigų atvejais įvertino 7,4 proc. apklaustųjų (prieš pusmetį taip polinkį į riziką vertinančių nebuvo).

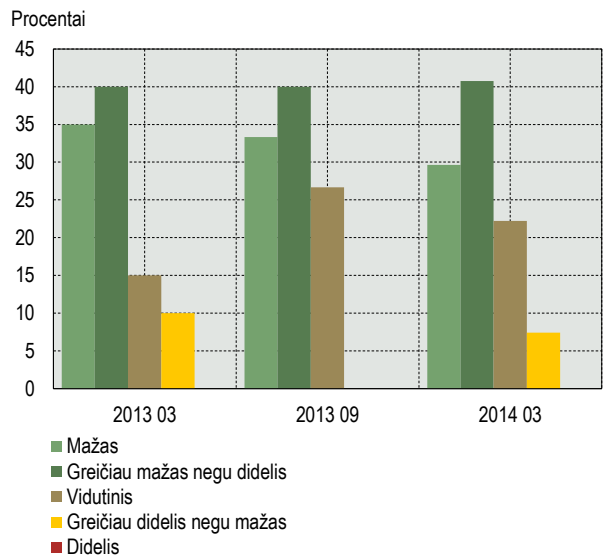
Finansų įstaigų manymu, jų polinkis prisiimti riziką artimiausius 6 mėn. nesikeis (žr. 8 pav.). Taip teigia beveik 100 proc. apklaustų respondentų apie prognozuojamą savo finansų įstaigos polinkį į riziką ateityje. Apie konkurentų polinkį į riziką respondentai turi šiek tiek kitokią nuomonę: penktadalis mano, kad per artimiausius 6 mėn. kitų finansų įstaigų polinkis prisiimti riziką didės.

6 pav. Finansų įstaigų polinkis prisiimti riziką

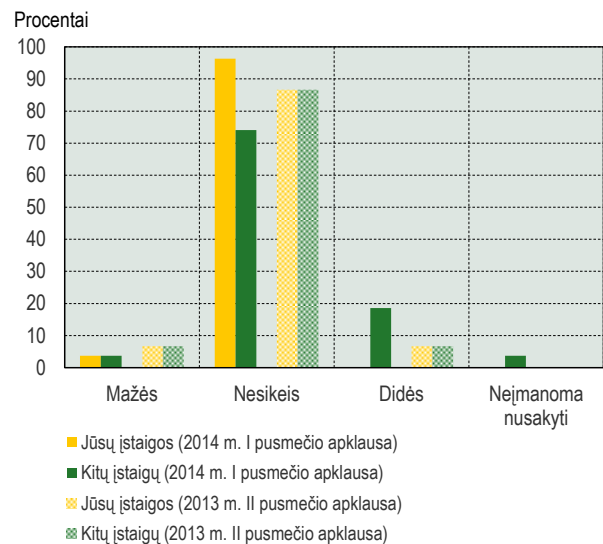
Šaltinis: Apklausa dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

7 pav. Finansų įstaigų polinkio prisiimti riziką kaita

Šaltiniai: atitinkamo laikotarpio apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.

8 pav. Polinkis prisiimti riziką per ateinančius 6 mėn.

Šaltiniai: apklausos dėl rizikų Lietuvos finansų sistemai.